

Генеральний директор компанії «Агропродсервіс» Іван Чайківський переконує, що виноградарство у Бережанському та Підгаєцькому районах, з їх малородючими ґрунтами та специфічним мікрокліматом, не має перспектив. Проте, Монастириський район має кращі умови у цій сфері і тут вже розвивають проект виноградарства та автентичної кухні, який представив співвласник компанії "Швейків ТМ" Андрій Закревський. В основі проекту – створення територій відпочинку, поєднаних із виноградниками та плантаціями плодово-ягідних культур.

У структурі сільськогосподарських угідь найбільшу цінність мають рілля і багаторічні насадження. Підвищенням їх частки свідчить про інтенсифікацію ведення господарства з одного боку та про негативні екологічні тенденції з іншого.

В результаті проведених досліджень ми встановили, що структура земельних ресурсів східного Опілля в межах Тернопільської області є своєрідною. Причиною цього стали фізико-географічні передумови. Провідним видом землекористування на цій території є сільськогосподарське, проте у структурі сільськогосподарських угідь спостерігається підвищена частка сіножатей і пасовищ. Розораність території Опілля є нижча, ніж інших територій області і має нерівномірний розподіл. Структура земельних ресурсів Опілля характеризується відносною екологічною збалансованістю. Основні напрямки її вдосконалення зводяться до подальшого скорочення площ рілля і переведення її у багаторічні насадження, а при можливості заліснення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимів З.М. Оптимізація землекористування східної частини Опілля (в межах Тернопільської області): Монографія. – Тернопіль: Воля, 2009. – 144.
2. Дем'янчук П. Західно-Подільське горбогір'я як географічний екотон : Монографія /П.Дем'янчук, Й.Свинко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 207с.
3. Земельний Кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zemelny.org.ua/>
4. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Тернопільської області (станом на 01.01.2016). -Тернопіль, 2013, 16 с.

Цідило Ю.

Науковий керівник – проф. Царик Л. П.

ПРОБЛЕМА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНОЇ ВЕЛИКОБІРКІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Актуальність дослідження. В період глобальної еколого-соціально-економічної кризи істотно загострилися взаємовідносини людини і природи, які проявились в ускладненні екологічної ситуації, зростанні кількості екологічних катастроф, ескалації соціальної напруженості, деградації ландшафтних систем та їхніх компонентів. Навколишнє природне середовище втрачає свій екологічний та ресурсний потенціал, що негативно відображається на здоров'ї людей, біотичному і ландшафтному різноманітті, відтворувальній здатності біотичних компонентів. Ця обставина змушує людство шукати шляхи гармонізації стосунків з природою.

Непересічне значення для налагодження нових відповідальних і виважених взаємин людини з природою має Міжнародна стратегія сталого розвитку. Проголошені нею принципи екорозвитку розглядають як прогресивну альтернативу наявній практиці природокористування. Прикладні результати докорінної зміни стратегічних підходів до збалансованого використання природних ресурсів демонструє Європа, реалізуючи Всеєвропейську стратегію збереження ландшафтного і біотичного різноманіття.

Україна долучилась до виконання цієї програми і відносно успішно зреалізувала її перший етап. Сформовані організаційно-правові засади розбудови національної екомережі, розроблені методологічні засади її проектування свідчать про наміри створення цілісної багатофункціональної природоохоронної системи, яка слугуватиме засобом ощадливого природокористування в Україні. Серед основних наукових завдань формування екомережі – розроблення і реалізація на єдиній методологічній основі підходів до визначення як загальнонаціональних, так і регіональних та локальних її складових.

Метою дослідження є провести аналіз структури землекористування на території Романівської сільської ради; запропонувати оптимізаційну модель структури земельних угідь.

Життєвий простір – це територія необхідна для задоволення всіх потреб однієї людини за певних соціально-еколого-економічних умов. Згідно оцінок експертів людство у 80-і роки минулого століття пройшов етап комфортного просторового існування, а отже простір стає дефіцитним і дорогим ресурсом.

Геопросторові ресурси, або ресурси життєвого простору інтерпретують в географічній літературі як території необхідні для задоволення всіх потреб людини за певних соціально-економічних умов. За оцінками відомого американського еколога Юджина Одума для задоволення матеріальних потреб, а також для відпочинку кожній людині пересічно необхідно 2 га території. Із них – 0,6 га для виробництва продовольства,

0,2 га для розселення і промислових потреб, 1,2 га природного ландшафту для мандрівок і відпочинку, а також для підтримання екологічної стійкості природних систем[5].

Відтак загальна площа перспективної ОТГ становить 3945 га, чисельність населення відповідно 4394 осіб. Отже, можна здійснити оцінку забезпеченості жителів сільради просторовими ресурсами та обрахувати коефіцієнт просторового комфорту населення. Тому коефіцієнт просторового комфорту становить 0,898 га/особу. Згідно диференціації коефіцієнта комфортного просторового проживання населення показник Великобірківської ОТГ можна віднести до четвертої групи, де ступінь просторового комфорту життєдіяльності населення є низьким і оцінюється в 2 бали.

Серед інших критеріїв, що забезпечуватимуть соціофункціональну ефективність геосистеми, відзначимо ступінь збалансованості структури землекористування. Американський еколог Ю. Одум вважає збалансованою структуру регіональних геосистем за умови переважання у ній природних (екологічно стабільних) угідь над антропогенними (екологічно нестабільними). Оптимальне співвідношення 60% до 40% дає можливість успішно виконувати геосистемі низку природних і соціально-господарських функцій: еколого-стабілізаційну, природно-ресурсну, середовищевірну тощо[5].

В світі частка орних земель становить 10,4 %, в Україні цей показник сягає 62 % . В Великобірківській ОТГ на ріллю припадає 66,4 % це у 6,5 разів більше, ніж у світі та у 2 рази, ніж у Європі. Така висока розораність території диктує умови щодо ефективного використання і збереження орних земель. Загалом врожайність зернових на території України 31,2 ц/га, коли у Європі цей показник – 74 ц/га. Якщо середню врожайність сільськогосподарських культур в Україні підняти до європейського рівня, то ми могли б зменшити розораність до 45 % по Україні та до 45 % на території Великобірківської ОТГ.

За даними фермерів для обробітку 1 га землі необхідно витратити близько 4500 гривень. Скоротивши площу ріллі на 16,4 %, тобто на 740,7 га шляхом відведення схилів ділянок крутизною від 7° під заліснення (близько 10 %) та відведення під залуження малопродуктивних територій (близько 6 %) дасть можливість ґрунтам регенеруватися, крім того ці ділянки приносять збитки підприємцям, що займаються сільським господарством і дозволить зекономити 3 333 203 грн щороку.

Структура землекористування Великобірківської ОТГ є досить порушеною. Відтак природоохоронні землі відсутні при нормативному показнику 15 %, частка земель під лісами становить 6,8%, коли оптимальний 20 %, сільська забудова займає 4,13% загальної площі при рекомендованій 3 %.

Одним із підходів до ранжування території, за умови реалізації головної мети, запропонований доктором економічних наук К. Х. Гофманом [2]. Територія вибраного регіону програмується за ступенем антропогенної перетвореності. У найпростішому варіанті число рангів може рівнятися числу видів природокористування. Індекс антропогенної перетвореності визначається як добуток рангу на частку даного виду землекористування. Для перспективної Великобірківської ОТГ визначена оптимальна структура природокористування, розрахована з урахуванням науково обґрунтованих нормативів, яка задовольняє вимоги екологічної безпеки, підтримання довготривалої екологічної рівноваги, еколого-господарського балансу (табл. 1).

Регіональний індекс антропогенної перетвореності ландшафтних систем, розрахований для оптимальної структури землекористування, може розглядатися в якості нормативного регіонального індекса антропогенної перетвореності. Регіональні індекси антропогенної перетвореності розраховані для фактичної, а також для пропонованого варіанту проектованої структури землекористування Романівської сільської ради (табл. 1). Зіставлення цих регіональних індексів з нормативним регіональним індексом антропогенної перетвореності дозволяє дати оцінку ступеня екологічності фактичної і проектованої структур землекористування з погляду їх наближеності до оптимальної (нормативної) структури [7].

Динаміка значення індексу антропогенної перетвореності ландшафтних систем може бути використана в якості узагальнюючі характеристики екологічності проектованих варіантів зміни структури землекористування. У даному випадку регіональний індекс антропогенної перетвореності знижується на 104 пунктів (з 521,3 до 416,9) за рахунок істотної зміни структури сільськогосподарського землекористування і перерозподілу частини орних земель між залісненням і залуженням, а також за рахунок створення нових заповідних територій. Його відмінність від нормативного регіонального індексу антропогенної перетвореності пояснюється ще відносно високим ступенем розораності території, нижчими за нормативні значення показників залуження, заліснення і заповідності території.

Цей підхід дозволяє проілюструвати, як оптимізація структури землекористування шляхом досягнення балансу між частками екологічно безпечних та екологічно небезпечних угідь, збільшення частки природоохоронних територій можуть сприяти пошуку реальних шляхів збалансованого розвитку регіону.

Таблиця 1. Регіональні індекси антропогенної перетвореності

Види землекористування	Ранг антр. перетвор	Частка виду землекористування у загальній площі, %			Індекс антропогенної перетвореності		
		Нормат.	Фактич.	Проект.	Нормат.	Фактич.	Проект.
<i>природоох. землі</i>	1	22,0	0,0	12	22,0	0,0	12
<i>землі під лісами</i>	2	20,0	6,8	17	40,0	13,6	34
<i>пасовища</i>	3	17,5	15,7	17	52,5	47,1	51
<i>сіножаті</i>	4	2,0	3,26	3	8,0	13,04	12
<i>багаторічні насадження</i>	5	2,0	3,35	2,4	10,0	16,75	12
<i>рілля</i>	6	30	66,4	45	180,0	398,4	270
<i>сільська забудова</i>	7	3,0	4,13	3,2	21,0	28,91	22,4
<i>міська забудова</i>	8	3,0	0,1	0,1	24,0	0,8	0,8
<i>промислові об'єкти</i>	9	0,3	0,3	0,3	2,7	2,7	2,7
<i>під сміттєзвал.</i>	10	0,2	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0
всього		100,0	100,0	100,0	362,2	521,3	416,9

На основі вище сказаного можна зробити наступні висновки:

- ступінь забезпеченості жителів перспективної ОТГ просторовими ресурсами можна віднести до четвертої групи, тобто ступінь просторового комфорту життєдіяльності населення є низьким і оцінюється в 2 бали;
- структура землекористування досліджуваної території є розбалансованою та потребує оптимізації;
- використання земель під рілля є непродуктивним або збитковим, тому, що біопродуктивність земель є низькою, а спосіб ведення сільського господарства не ефективним;
- необхідно зменшити частку орних земель шляхом введення непродуктивних земель під залуження, створення штучних пасовищ для регенерації ґрунтів;
- землі на схилових ділянках крутизою більшою 7° під заліснення, або переведення ділянок під сільське господарство типу садівництва чи виноградарства;
- запровадження альтернативного ведення сільського господарства, що дозволить зменшити негативний вплив на сільськогосподарські ділянки та підвищити рівень врожайності.

ЛІТЕРАТУРА

- Балацкий, Олег Федорович. Антология экономики чистой среды [Текст] / О. Ф. Балацкий. - Сумы : ИТД "Университетская книга", 2007. - 272 с
- Гофман К. Х. Социально-экономические аспекты разработки региональных программ природопользования / К. Х. Гофман // Социализм и природа. – М.: Мысль, 1982. – С. 93-120.
- Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : Монографія, У 2-х т. / М. Д. Гродзинський – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Т. 1. – 431с.
- Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : Монографія, У 2-х т./ М. Д. Гродзинський – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Т. 2. – 503 с.
- Екологія і закон : Екологічне законодавство України. У 2-х кн. Кн. 1 [Текст] / Під ред. В. І. Андрейцева. - К. : Юрінком Інтер, 1998. - 704 с.
- Одум Ю. Экология. Т 1, 2. – М.: Мир, 1986.
- Царик Л. П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території : теорія та практика / Царик Л. П. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2006. – 256 с.
- Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) : автореф. дис. ... д-ра геогр. наук : 11.00.11 / Л. П. Царик; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - Л., 2010. - 40 с. - укр
- Царик Л. П. Геопростір як провідний ресурс комфортної життєдіяльності і стійкого функціонування природних систем / Л.П. Царик // Україна та глобальні процеси: географічний вимір. - Київ-Луцьк: Ред.-вид. відділ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки 2000. - С.173-176.